

היום נלמד בעזרת ה':

נדרי דף לז

למדנו אתמול שהגמ' שואלת **מאי פסקא?** כלומר מדוע המשנה כתבה דבר מוחלט שעל מקרא נוטלין שכר ולא על מדרש? היה עליה לכתוב את הכלל שבמקום שנוטלין שכר אסור ללמד כל דבר, ובמקום שלא נוטלין מותר ללמד הכל.

תירוץ: הא קמ"ל: המשנה באה להשמיע לנו שאפילו במקום שנוטלים שכר על כך שמלמדים תורה, הרי שרק על לימוד מקרא מותר ליטול שכר אבל על לימוד מדרש אסור ליטול שכר.

קושיא: מאי שנא מדרש שלא: מדוע אסור ליטול שכר על לימוד מדרש? מפני שנאמר "וְאֵתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם", ונאמר "וְרָאָה לְמִדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים בְּאֶשֶׁר צִוִּי יְהוָה אֱלֹהֵי", דהיינו שמשה אומר לישראל שה' ציווה אותי ללמד אתכם בחינם כמו שהוא לימד אותי בחינם, ומכאן אנו לומדים שכשם שמשה לימד את ישראל בחינם כך עלינו ללמד אחרים בחינם. וא"כ קשה מדוע רק מדרש צריך ללמד בחינם ואילו על מקרא אפשר ליטול שכר?

רב מתרץ: מה שמותר לקחת שכר על מקרא זהו 'שכר שימור', כלומר שבדרך כלל מלמדים את הקטנים מקרא, והשכר שנוטלים עבור כך הוא שכר ששומר אותם שלא ילכו ברחובות ובשווקים ויתחנכו לדברים רעים.

רבי יוחנן מתרץ: מה שמותר לקחת שכר על מקרא זהו 'שכר פיסוק טעמים', כלומר שמלמד אותם טעמי המקרא (= הניגון הנכון של הטעמים), וכיון שהוא אינו מדאורייתא הרי שאין זה בכלל האיסור ללמד בשכר.

תנן: למדנו במשנתנו - המדיר את חברו 'לא ילמדנו מקרא'. הדבר מובן לשיטת רבי יוחנן שמותר ליטול שכר עבור 'פיסוק טעמים', ולכן אסור לו ללמדו בחינם משום שמהנה אותו. אבל לשיטת רב שמותר ליטול שכר עבור 'שימור' קשה, וכי צריך לשמור על אדם גדול שנוטל שכר עבור זה (= שהרי מסתבר שהמשנה דיברה שהדיר את חברו גדול)?

(המשך בדף הבא ↓)

תירוץ: המשנה עוסקת כשהדיר ילד קטן, ואסור לו ללמד אותו בחינם משום שהוא צריך שימור והוא מהנהו בכך שהוא מוחל על שכר השימור.

קושיא: אם מדובר בקטן, הרי שהסיפא קשה, שנאמר בסיפא - 'אבל מלמד את בניו מקרא', וכי לקטן יש בניים?

תירוץ: כך צריך לגרוס במשנה - לא ילמדנו מקרא כשהמודר קטן, אבל אם היה גדול מותר לו ללמדו ולבניו מקרא.

מיתיבי: למדנו בברייתא שילדים שלומדים אצל המלמד בשבת לא ילמד אותם חומר חדש, אלא רק ישנן ויחזור איתם על הלימוד שכבר למדו במשך השבוע - אפילו אם הם למדו אותו רק פעם אחת וזו חזרה ראשונה שלהם.

בשלמא לרבי יוחנן הסובר שהשכר שאסור לקחת הוא על לימוד טעמי המקרא - מובן מדוע אין ללמד תינוקות בשבת לימוד חדש, משום שאז הוא מלמד אותם את הטעמים ועל כך הוא אמר לקבל את השכר שלו, והרי אסור לקחת שכר שבת. אבל על החזרה של הלימוד שאין בה טירחה כל כך לא נוטל המלמד כסף, ולכן מותר לחזור איתם בשבת.

אבל לרב הסובר שהשכר שאסור לקחת הוא על שימור התינוקות - מה ההבדל מה הוא לומד איתם, בכל מקרה אסור לו ללמד אותם כי הוא מקבל שכר שבת על השימור שלהם?

קושיא נגדית: ולטעמיך: והרי לדבריך המקשן שמדובר בשכר פיסוק טעמים גם קשה: מה החילוק בין לימוד ראשוני לחזרה, שהרי בכל מקרה מותר למלמד לקבל שכר על הלימוד בשבת משום שהוא מקבל אותו בהבלעה, וכפי שלומדים מהברייתא הבאה:

השוכר את הפועל: גזבר של הקדש השוכר פועל שישמור לו על התינוקות שהיו גדלים בירושלים בחצרות הבנויות על גבי הסלע בכדי שלא יטמאו ויהיו כשרים לשאוב מים לפרה אדומה. וכן אם שכר פועל לשמור על הפרה האדומה שלא תיפסל. וכן אם שכר פועל לשמור את הזרעים שהיו זורעים אותם בשדה מיוחדת לצורך קרבן העומר. אם הוא שכר אותו בתורת 'שכיר יום' דהיינו לפי יום עבודה - אסור לפועל לקבל שכר על יום השבת משום שזהו שכר שבת. ומכיון שהוא לא מקבל שכר על העבודה בשבת הוא נחשב 'שומר חינם' הפטור בגניבה ואבידה שקרתה בשבת.

אבל אם הוא שכר אותו לשבוע שלם / חודש / שנה / שבע שנים - מותר לו לקבל שכר על השבת משום שהוא מקבל אותו בהבלעה. דהיינו מכיון שהשוכר אינו יכול לפטר אותו באמצע השבוע, נחשבים כל ימי השבוע כחבילה אחת והשכר הוא גלובלי כשהשבת מובלעת בתוכו. ומכיון שהוא מקבל שכר על השבת הוא נחשב 'שומר שכר' החייב בגניבה ואבידה.

לענייננו, המלמד לומד עם הילדים במשך תקופה ארוכה ומקבל שכר תקופתי, ומשכך מותר לו ליטול שכר על שבת. ואם כן חוזרת השאלה מה החילוק בין לימוד חדש לחזרה?

משום דיפנו אבהתהון: הוא לא לומד איתם לימוד חדש, בכדי שאבותיהם של הילדים יהיו פנויים למצות השבת - להשתעשע עימם, ולא יהיו לחוצים לשלוח אותם למלמד בכדי שלא יפסידו חומר לימודים חדש.

משום דבשבתא אוכלין ושותין: ומתוך המאכל המרובה קשה להתעמק בלימוד חדש.

הגמרא מבררת מדוע רב ורבי יוחנן נחלקו זה על זה:

בנות מי קא בעיין שימור?: הרי 'בניו' הכוונה גם לבנותיו, ואם כן נמצא שאסור למדיר ללמד את בנותיו של המודר בחינם. והרי אם הטעם שאסור ללמד ילדים בחינם משום שכר השימור – הרי בנות אינן צריכות שימור כי אין דרכן לצאת לחוץ וממילא לא שייך בהם שכר שימור, ומדוע אסור לו ללמדם בחינם?

קסבר פיסוק טעמים דאורייתא הוא: ואם כן אסור ליטול עליו שכר כמו שאסור ליטול על חוקים ומשפטים.

ויקראו בספר תורת האלוקים: בזמן עזרא כשעלו מבלל, קרא עזרא את התורה לפני העם בראש השנה.

המסורות: חסירות ויתרות.

*

מקרא סופרים: ניקוד הקריאה בתורה שמסרו לנו הסופרים, שמשתנה באותה מילה כשהיא ממוקמת במיקום שונה. כגון המילה 'ארץ' שפעמים ה-א' שלה מנוקדת בסגול ופעמים בקמץ: 'אַרְץ אֶרֶץ אֶרֶץ שְׁמַעִי דָּבַר ה'.

עיטור סופרים: מילים מיותרות שנכתבו ליפות את הניסוח. כגון הוספת המילה 'אחר' בפסוק 'וְסַעְדוּ לְבַכְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ' מילה זו מיותרת כי היה אפשר לכתוב בקיצור 'וסעדו לבכם ותעבורו'.

וקריין ולא כתיבן: מילים שאינן כתובות בספר אבל קוראים אותם בעל פה. כגון המילה 'איש' בפסוק 'בְּאִשֶּׁר יִשְׁאַל [אִישׁ] בְּדַבַּר הָאֱלֹהִים' שאינה כתובה בספר.

וכתיבן ולא קריין: מילים שכתובות בספר אך אינן נקראות בעל פה. כגון המילה 'נא' בפסוק 'בְּהַשְׁתַּחֲוִייתִי בֵּית רַמֵּן יִסְלַח (נא) ה' לְעַבְדְּךָ' שכתובה אך אינה נאמרת.

הגמרא מביאה דוגמאות רבות לכל דבר (להבנה מפורטת של הפסוקים עיין בר"ן ובפסוקים המובאים ב'תורה אור השלם' על דף הגמרא).